

Nr 247

Av herr **Hammar m. fl.**, om *höjning av driftbidraget till folkhögskolorna.*

(Lika lydande med motion nr 217 i Första kammaren)

I samband med skolreformen har såväl riksdagen som Kungl. Maj:t framhållit, att folkhögskolan även i framtiden har en väsentlig uppgift att fylla, främst i fråga om den medborgerliga och personliga fostran. Det har därvid anförts att anpassningen till förändrade förhållanden förväntades ske genom initiativ från folkhögskolan själv. En sådan anpassning och insats kan inte komma till stånd utan att folkhögskolan får tillfredsställande ekonomiska resurser för sin verksamhet. I petita för arbetsåret 1963/64 har skolöverstyrelsen med stöd av en utförlig utredning angående driftkostnadernas stegring anhållit om en höjning av anslaget till driften vid folkhögskolorna, som motsvarar kostnadsstegringen fr. o. m. arbetsåret 1958/59 då driftbidragen infördes. Kungl. Maj:t har inte ansett sig kunna tillstyrka denna framställning.

Skolöverstyrelsen framhåller bl. a. i sina petita:

Driftbidragen reglerades, när de infördes 1958, enligt för lantbrukets yrkesskolor gällande bestämmelser. Folkhögskolornas driftbidrag anknöt sålunda till kostnadsläget fem år tidigare, varför driftbidragen nu borde uppräknas med hänsyn till kostnadsutvecklingen sedan 1953. Utvecklingen från 1958 har emellertid medfört, att skolornas ekonomiska situation nu är en helt annan än då driftbidragen infördes. De kostnader, för vilkas täckande bidragen var avsedda, har ökat väsentligt, och nya kostnader har tillkommit.

Kostnadsstegringen faller framför allt på följande poster.

Omsättningsskatten torde för en medelstor skola (en skola med omkring etthundra elever under vinterkurs) uppgå till 12 000—15 000 kr. årligen. Prisutvecklingen i övrigt har ökat kostnaderna på varusidan med ungefär samma belopp. En väsentlig post här är matvarukostnaderna, vilka sedan 1958 ökat med 21 procent, omsättningsskatten däri inräknad. Utgifter för elevhushållet, vad avser matvarudelen, har visserligen icke hittills ansetts ingå i de kostnader, som driftbidraget hänför sig till, men prisutvecklingen på detta område spelar en betydande roll för skolornas ekonomi. När matvarukostnaderna bröts ut ur den statsbidragsberättigade omkostnadsdelen var motiveringen sannolikt den, att dessa kostnader skulle täckas av elevernas inackorderingsavgifter. Dessa senare har emellertid icke, av skäl som längre fram skall redovisas, kunnat anpassas till kostnadsökningen, varför man vid en bedömning av skolornas ekonomiska situation måste ta hänsyn också till matvarukostnadernas utveckling.

Lönekostnaderna för skolornas ekonomipersonal har genom ökning av lönerna och arbetstidsförkortning vid en medelstor skola stigit med omkring 35 000 kr. mellan åren 1958 och 1961. Jämföres lönekostnaderna 1958 med de löner som kommer att gälla 1963 uppgår kostnadsökningen till 37,5 procent på grund av lönejusteringar och ytterligare 6 procent på grund av arbetstidsförkortning, tillsammans 43—44 procent. Dessutom drabbas skolorna med 10 procent av de ökade kostnaderna för lärarlöner.

Snabbheten i kostnadsökningen framgår av att enligt senaste avtalet ekonomipersonalens löner vid en medelstor skola ökat med 8 000 kr. innevarande år och 4 000—5 000 kr. år 1963. Ökningen av samma skolas kostnader för lärarlöner (de 10 procent som faller på skolan) under tvåårsperioden utgör något över 2 400 kr., varför de samlade löneökningarna enbart under denna tvåårsperiod kommer att uppgå till omkring 16 000 kr.

Kostnadsutvecklingen vid folkhögskolorna kan också belysas från inkomstsidan. Sammanställningen i bilaga 2 gäller landstingssskolorna. Dessa kan beräknas ha erhållit kompensation för de ökade kostnaderna, varför anslagsökningen i stort sett bör sammanfalla med den i bilaga 1 framräknade kostnadsökningen.

År 1957/58 var landstingsbidraget till driften av folkhögskolorna 120 000 kr. per skola. År 1961/62 var motsvarande belopp 164 900 kr., en ökning med 44 900 kr. Skolornas inkomster hade dessutom ökat med driftbidragen, vilka i genomsnitt uppgick till 33 400 kr. Den härigenom uppnådda inkomstökningen utgjorde sålunda nära 78 000 kr. Elevavgifterna vid landstingssskolorna har ökat med 14 000—16 000 kr. per skola. Genomsnittligt tillfördes skolorna sammanlagt 92 000—94 000 kr. mer per år än året närmast före driftbidragens införande.

Den uppnådda inkomstökningen vid landstingssskolorna svarar mot den på annat sätt framräknade kostnadsökningen (nära 90 000 kr.) och inrymmer dessutom viss standardförbättring för dessa skolor.

Sammanlagt uppgår kostnadsstegringarna för den medelstora skolan till omkring 90 000 kr. För landstingssskolornas del har kompensation för de ökade kostnaderna som nämnts erhållits genom större landstingsanslag. För flertalet rörelseskolor har denna möjlighet inte stått till buds. Ökningen av landstingsbidragen till dessa skolor har icke tillnärmelsevis motsvarat kostnadsökningarna.

Landstingens driftanslag till de *icke landstingsägda* skolorna utgjorde sålunda år 1958 kr. 2 905 000 (43 skolor) och år 1962 kr. 3 200 000 (54 skolor) innebärande en ökning per skola från 58 000 till 59 800 kr., *motsvarande 3 procent*.

Av här medräknade rörelseskolor kan emellertid de i Malmöhus läns och Norrbottens läns landstingsområden i ekonomiskt avseende jämföras med landstingssskolor. Landstingen driver där inga egna skolor men lämnar understöd enligt normer som brukar gälla för landstingssskolor. Inräknas här berörda skolor bland landstingssskolorna blir det genomsnittliga landstingsbidraget till rörelseskolornas drift år 1962 33 800 kr. Motsvarande belopp för övriga skolor blir 164 900 kr. Skillnaden i det allmänna stödet är sålunda utomordentligt stor. Rörelseskolornas huvudmän har tvingats att försöka bemästar situationen dels genom egna ökade anslag, dels genom höjning av elevavgifterna och dels genom en sparsamhet, som gått ut över standarden såväl beträffande undervisningen som skolans förhållanden i övrigt. Några folkhögskolor har dessutom tillgripit utvägen att under kursfri tid bedriva

pensionströrelse eller har nödgats begära så höga inackorderingsavgifter att möjligheterna att anordna kurser för ungdoms- och bildningsorganisationer på skolorna starkt reducerats.

Här redovisade metoder att söka bemästra de snabbt ökande ekonomiska svårigheterna har haft konsekvenser, som är menliga också från andra utgångspunkter. Det kan inte vara rimligt eller från samhällssynpunkt önskvärt, att organisationer som upprätthåller folkhögskolor skall tvingas att använda medel, som ursprungligen avsetts för andra ändamål — exempelvis ungdomsfostran eller nykterhetsarbete — till att täcka en årligen allt större del av sina skolors kostnader.

Rörelseskolornas inackorderingsavgifter överstiger redan nu ej oväsentligt landstingsskolornas; ytterligare höjningar med därav följande större skillnader mellan de båda skoltypernas avgifter medför risker, att elevrekryteringen till rörelseskolorna kommer att påverkas av sökandenas ekonomiska standard — en icke önskvärd utveckling.

Såväl den omfattande kostnadsökningen som önskemålet om någorlunda lika ekonomiska villkor för olika typer av folkhögskolor motiverar en betydande ökning av nu utgående statsbidrag.

	1957/58	1962/63	Ökning
Inackorderingsavgifter per 4-veckorsperiod			
Landstingsskolor	129: 36	156: 60	27:24
Rörelseskolor	171: 64	204: 32	32:68

Högsta avgift vid landstingsskola 200 kr., vid rörelseskola 245 kr. Lägsta avgift vid landstingsskola 120 kr. och vid rörelseskola 160 kr.

Trots de växande ekonomiska svårigheterna, främst för rörelseskolorna, som avspeglas i ovanstående redogörelse har överstyrelsen inskränkt sig till att föreslå en höjning av anslaget som kompenserar kostnadsökningen fr. o. m. arbetsåret 1958/59. Samtidigt har överstyrelsen i anslutning till en utredning av 1955 års lantbruksundervisningskommitté föreslagit att grundbidrag skulle utgå för undervisningsvecka (vecka varunder undervisning pågår under minst tre dagar i följd) och tilläggsbidrag för elevvecka (vecka varunder elev deltagar i undervisningen under minst tre på varandra följande dagar).

För full kompensation måste grundbidraget höjas till 528 kr. per undervisningsvecka och tilläggsbidraget till 28 kr. per elevvecka. Under förutsättning av bifall till överstyrelsens förslag om en höjning av statsbidrag till löner, tjänstepensions- och arbetsgivaravgifter för lärarna från 90 till 100 % skulle bidragen stanna vid 365 respektive 18: 90 kr. Överstyrelsen utgår i sina äskanden från det sistnämnda alternativet och beräknar en höjning av denna anslagsdel med 3 384 450 kr. Grundbidraget är nu 26 kr. per undervisningsdag och 1: 40 kr. per elevdag.

Vi delar den uppskattning av folkhögskolans insats som såväl riksdagen som Kungl. Maj:t givit uttryck åt, liksom deras bedömning av denna skolforms uppgifter i framtidens utbildningssamhälle. Som vi inledningsvis framhållit är det inte möjligt för folkhögskolan att fullgöra sina uppgifter utan tillfredsställande materiella resurser.

Utvecklingen har inneburit en övervältring av kostnaderna från staten på skolornas huvudmän, alltså landsting och folkrörelser, vilket för de senares skolor i många fall inneburit en standardsänkning. Vi anser en sådan utveckling bekymmersam och allvarlig såväl för skolorna som för folkrörelserna.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, åttonde huvudtiteln, måtte i enlighet med vad i motionen anförts besluta en höjning av driftbidraget för folkhögskolor till 365 kr. per vecka, varunder undervisning pågår vid skolan, samt 18: 90 kr. per elev och vecka, varunder eleven deltar i undervisningen, till ett beräknat sammanlagt belopp av 3 384 000 kr.

Stockholm i januari 1963

Olof Hammar

Stig Alemyr

Wald. Svensson

Åke Zetterberg

Johannes Antonsson

Gunnar Larsson

i Luttra

Gunnar Gustafsson

Augustinus Keijer

Hilding Johansson

Thorvald Källstad

Olle Westberg